

NAMJERA BEZ ODLUČNOSTI: SLABOST SAVREMENOG MUSLIMANA

Špendi FIDANI

Studentski centar Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini
spendifi@gmail.com

SAŽETAK: Iako se u muslimanskoj tradiciji poseban naglasak stavlja na važnost nijeta, odnosno namjere u životu čovjeka, često se zanemaruje most koji lijepu namjeru povezuje s konkretnim djelom. Bez tog mosta, veliki broj lijepih namjera ostane neostvarena želja. Ono što često nedostaje lijepim namjerama u njihovoj konkretnoj realizaciji je odlučnost (*azm*). Upravo je odlučnost taj most koji povezuje namjeru (*nijet*) i djelo (*amel*). Kur'an na zanimljiv način govori o odlučnosti, navodeći primjere neodlučnosti i odlučnosti, razloge koji utječu na slabljenje, odnosno jačanje odlučnosti i principe na kojima se odlučnost gradi u ličnosti čovjeka. O tome govori ovaj rad.

Ključne riječi: *nijet, odlučnost, azm, ulul-azm, strpljenje, sabur, takvaluk, oprost*

Uvod

Odrastali smo uz brojne priče i kazivanja o važnosti lijepog nijeta, odnosno namjere. Poznati hadis da se djela vrednuju prema namjeri duboko je ukorijenjen u svijesti muslimana i predstavlja jedan od temeljnih principa islamskog učenja. Može se reći da su muslimani, u velikoj mjeri, odgajani na vrijednostima lijepih namjera i svijesti o važnosti unutarnjeg stanja čovjeka. Ipak, pored namjere kao unutarnjeg usmjerenja, postoji još jedna osobina koja je od presudne važnosti za čovjekov život i djelovanje, a koja je, uprkos svojoj važnosti, često zane marena. Riječ je o odlučnosti (*azm*), odnosno unutarnjoj snazi koja prati namjeru i pretvara je u konkretno djelo. Cilj ovog rada jeste ukazati na značaj odlučnosti u islamskom učenju, njenu povezanost s namjerom te

njenu ulogu u životu pojedinca i zajednice kroz analizu kur'anskih ajeta u kojima se spominje pojam *azm*.

Namjera (*nijet*) i odlučnost (*azm*)

Namjera i odlučnost predstavljaju unutarnje procese koji prethode svakom čovjekovom djelu. Ukoliko posmatramo postupke i ponašanja ljudi, njihove uzroke ne treba tražiti isključivo u vanjskim okolnostima, nego prvenstveno u unutarnjim pokretačima: vrijednostima, uvjerenjima, ciljevima i pravcima kojima teže. Ti unutarnji pokretači s vremenom se oblikuju i na kraju manifestiraju kroz konkretna djela i postupke u stvarnom životu.

Namjera je unutarnji ili duhovni proces kojim čovjek određuje cilj ili pravac svoga djelovanja. Odlučnost

je, s druge strane, unutarnja snaga i čvrsta volja da se ide prema cilju koji je određen namjerom. Drugim riječima, namjera određuje pravac, a odlučnost omogućava kretanje tim pravcem. Muslimanski učenjaci pojam odlučnost (*azm*) ne posmatraju izolirano nego u bliskoj vezi s namjerom, znanjem, vjerom i djelom. Odlučnost se tako javlja kao ključna spona između unutarnjeg uvjerenja i vanjskog djelovanja, jer bez nje namjera ostaje neostvarena.

U savremenom kontekstu može se primijetiti da muslimanima često ne nedostaje svijesti o pravcu kojim žele ići, ali im nedostaje odlučnosti da tim putem zaista krenu i na njemu ustraju. Zbog toga mnoge usvojene strategije, deklaracije i poslovi ostaju na nivou lijepih namjera, bez njihove realizacije u praksi.

Odlučnost i unutarnji utjecaji – Primjer Adema, a.s.

Odlučnost je unutarnja osobina, ali na nju utječu i vanjski faktori. Jačaju je vjera, znanje i duhovna stabilnost, a slabe sumnje i strahovi kao i vanjski pritisci, uvrede i omalovažavanja. Kur'an ukazuje da će vjernici biti izloženi različitim vrstama iskušenja, kako kroz imetak i život, tako i kroz uvrede i pritiske od strane drugih ljudi.

Pojam *azm* (odlučnost) u Kur'anu se spominje u različitim kontekstima. Zanimljivo je da se u jednom ajetu spominje u vezi s Ademom, a.s., ali u kontekstu neodlučnosti: *Ranije smo Adema obavezali, ali je on zaboravio i nije pokazao odlučnost* (Ta-Ha, 115).

Ovaj ajet ukazuje da nedostatak odlučnosti ima svoje posljedice, kao što i odlučnost ima svoje posljedice. Odlučnost podrazumijeva aktivno djelovanje i svjesno zauzimanje stava, dok neodlučnost također predstavlja pasivan odnos prema izazovima. Čovjek se prema događajima i izazovima u životu treba postaviti i zauzeti određeni stav, jer izostanak stava također proizvodi posljedice.

U nastavku kur'anskog kazivanja objašnjava se u čemu se ogledala Ademova, a.s., neodlučnost. Allah, dž.š., upozorio je Adema na njegovog neprijatelja: *O Ademe, ovaj je (Iblis) doista neprijatelj i tebi i tvojoj ženi* (Ta-Ha, 117).

Adem, a.s., zaboravio je na neprijateljstvo Iblisa i nije pokazao odlučnost u suprotstavljanju njegovom nagovaranju. Iz ovog primjera može se zaključiti da je u životu, pored poznavanja prijatelja, izuzetno važno poznavati i neprijatelje, kao i imati odlučnost u zaštiti vlastitih vrijednosti. Neprijatelj ima jasnu namjeru i odlučnost da ugrozi čovjeka i njegove vrijednosti te zbog toga i čovjek treba imati odlučnost da te vrijednosti zaštiti.

U ajetima koji govore o boravku Adema, a.s., u Džennetu navode se osnovne blagodati koje su mu bile osigurane: hrana, odjeća, voda i zaštita od vremenskih nepogoda. Ovi

elementi predstavljaju osnovne uvjete sigurnog i dostojanstvenog života. Gubitak tih blagodati značio je izlazak iz sigurnosti u nesigurnost, što ukazuje na težinu posljedica koje mogu nastati kao rezultat zaborava i neodlučnosti.

Kur'an dalje opisuje način na koji je Iblis prišao Ademu, a.s.: Šejtan mu počeo došaptavati: *"O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i vlast koja neće nestati?"* (Ta-Ha, 120).

Iz ovog ajeta može se uočiti da se šejtansko nagovaranje temelji na ljudskim slabostima. U ovom slučaju posebno se ističu dvije slabosti: težnja ka vječnom životu i težnja ka neograničenoj vlasti i moći. Kroz te slabosti šejtan djeluje na čovjeka, slabi njegovu odlučnost i odvraća ga od ispravnog puta. Riječ *vesvesa*, koja se spominje u ajetu, u arapskom jeziku ima više značenja, kao što su: *došaptavanje, navođenje na zlo, iskušavanje, uznemiravanje i šaputanje*, a sva ova značenja ukazuju na različite metode kojima se slabi čovjekova odlučnost da ostane odan svojim vrijednostima.

Odlučnost i vanjski utjecaji

Na osnovu kur'anskih ajeta u kojima se spominje pojam *azm* može se uočiti nekoliko osobina koje karakteriziraju odlučne ljude. Među tim osobinama posebno se ističu *sabur* (strpljenje), *takvaluk* (bogobojaznost) i *spremnost na oprost*. Sabur se spominje više puta u kontekstu odlučnosti, što ukazuje da je strpljenje temeljna osobina odlučnih ljudi. Druge dvije osobine su poput krila sabura, takvaluk koji podrazumijeva svijest o Allahu, bogobojaznost, budnost i oprez, dok oprost ukazuje na duhovnu snagu i kontrolu nad vlastitim reakcijama.

U dva ajeta se ove karakteristike navode kao odlike onih koji su odlučni u izvršavanju naredbi (*azmil-umur*). Iz toga se može zaključiti da odlučnost ne znači ishitrenost ili tvrdoglavost, nego svjesnu, promišljenu i moralno utemeljenu ustrajnost u ispravnim postupcima, uprkos

poteškoćama i pritiscima. Allah kaže: *Bit ćete, sigurno, iskušavani preko vaših imetaka i vaših života, i čut ćete, svakako, mnoge uvrede od onih kojima je data Knjiga prije vas, kao i od višebrojaca, ali ako budete strpljivi i budete se čuvali, to će, uistinu, presudno biti* (Ali-Imran, 186).

Vanjski utjecaji na slabljenje odlučnosti kod čovjeka dolaze u vidu vrijeđanja, diskreditiranja, uvreda, omalovažavanja i javnog osuđivanja koje ima za cilj da određenoj osobi uskrate sve mogućnosti učešća u određenim pitanjima koje se mogu ticati njega i njegovog doprinosa. Takvih primjera imamo mnogo u današnjem svijetu kroz različite namještene afere i skandale. Vrlo često se istina prekrije, a laž zauzme naslovnu poziciju kako bi javnost unprijed nekog osudila. *Ali ko se strpi i oprosti, sigurno je da to ima presudjući značaj* (Eš-Šuara, 43).

S obzirom na to da uvreda nema dugoročan efekt, već trenutni, istina kako vrijeme prolazi dolazi do izražaja i zauzima svoje mjesto. Nekad prije, a nekada kasnije. Tada dolazi jedna velika karakteristika koja nije slučajno u opisu odlučnih ljudi, a to je oprost.

Oprost kao osobina se najčešće razumije kao ljudska slabost. Međutim, u ovom slučaju vidimo da je oprost jedna od osobina ljudi koji se nazivaju odlučnim. To govori da je oprost pokazatelj unutarnje ili duhovne snage pojedinca ili naroda. Oprostiti mogu samo oni koji su istinski jaki i zreli. Jer, da nije oprosta, svijet ne bi opstao. Prvo, da Gospodar ne oprosti ljudima, svi bi zbog posljedica (ne)djela nastradali u Njegovoj kazni. A drugo, među ljudima nikada se neprijateljstva ne bi zaustavljala i na Zemlji bi imali neprestano nasilje i ubijanje. Oprost oslobađa i ljudima daje nadu za bolju budućnost.

Poslanici čvrste odluke

Ulul-azm

U Kur'anu se poimenično spominje dvadeset i pet vjerovjesnika i poslanika, a među njima se posebno

izdvaja pet poslanika koji nose naziv *Ulul-azm*, odnosno poslanici čvrste odluke: Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, a.s.

Njihova posebnost ogleda se upravo u čvrstini njihove odluke, ustrajnosti i postojanosti u izvršavanju misije koja im je povjerena.

Nuh, a.s., nije posustao nakon konstantnih pritisaka i prijetnje naroda. Njegov narod se u Kur'anu opisuje kao *najokrutniji i najobjesniji* (En-Nedžm, 52). Nuh, a.s., je poznat kao poslanik s najdužim životnim vijekom. Međutim, hiljadu manje pedeset godina u njegovom kontekstu se spominje kao period njegovog kontinuiranog pozivanja naroda, a ne kao životni vijek. I pored ozbiljnih prijetnji: *Ako se ne okaniš, bićeš sigurno kamenovan* (Eš-Šuara, 116), on je pokazao odlučnost u vršenju svoje misije.

Ibrahim, a.s., je simbol nevjerovatne odlučnosti u mnogim i različitim životnim situacijama. On je primjer odlučnosti u suprotstavljanju nepravednom vladaru. U suprotstavljanju vladaru pokazao je potrebnu hrabrost. Ibrahim, a.s., je odlučan i u suprotstavljanju ocu kad ga poziva u idolopoklonstvo. U ovom primjeru, iako se suprotstavlja svome ocu, to čini na jedan dirljiv i izuzetno pažljiv način. Svome ocu se obraća biranim riječima, punim poštovanja i ljubavi. Ibrahim, a.s., pokazao je jedinstvenu odlučnost u odnosu prema supruzi i sinu, dokazujući svoju nepokolebljivu vjeru i povjerenje u Gospodara svjetova. Samo je Ibrahim, a.s., opisan riječima: *A Ibrahima je Allah uzeo za prijetelja* (En-Nisa, 125).

Musa, a.s., je vječna inspiracija borbe potlačenih protiv silnika, obespravljenih protiv nepravednih, slabih protiv moćnih i pravovjernih protiv krivovjernih. U takvoj poziciji Musa, a.s., pokazao je veliku odlučnost i hrabrost da se javno suprotstavi jednom od najvećih silnika u historiji čovječanstva u liku faraoana. Takvim nastupom Musa, a.s., je doveo u pitanje svoju sigurnost, ali i sigurnost čitavog svog naroda.

Ispostavilo se da je to bio jedini put prema slobodi i spas od ropstva.

Isa, a.s., je bio suočen s najvećim i najtežim optužbama, uvredama i javnim linčom s kojim je neko od ljudi suočen. Pritisak javnosti i uznemiravanje tadašnjih svjetovnih i vjerskih poglavara bio je nehuman. Takav odnos okoline prema njemu pratio je Isaa, a.s., od njegovog rođenja do uzdignuća na nebo. Međutim, i u takvim okolnostima Isa, a.s., je pokazao fascinantnu odlučnost, nikakvi pritisci ga nisu obeshrabrili i zaustavili u vršenju povjerene misije.

Muhammedovu, a.s., odlučnost najbolje opisuje njegova rečenica izgovorena na početku misije: "Da mi date Sunce u desnu, a Mjesec u lijevu ruku, ja se neću odreći ove misije koja mi je povjerena dok je ne izvršim ili umrem na tom putu." Cjelokupan život Muhammeda, a.s., bi se mogao definirati kao odlučan život u stvarima koje su važne za čovjeka i islam.

Jednim kur'anskim ajetom opisuju se svi poslanici čvrste odluke! U tom opisu izdvaja se zajednička i, rekli bismo, ključna osobina odlučnosti – strpljivost: *Budi strpljiv onako kako su to oni najodlučniji (ulul-azm) među poslanicima bili* (El-Ahkaf, 35).

Vjernici su pozvani da slijede njihov primjer i da budu strpljivi i ustrajni u svojim životnim obavezama, odgovornostima, izazovima i iskušenjima.

Principi izgradnje odlučne ličnosti

Kur'an navodi Lukmanove savjete sinu, koji predstavljaju principe izgradnje odlučne ličnosti. Odlučno ustrajavanje na tim principima u životu doprinosi izgradnji odlučnosti kao karakterne osobine čovjeka. U njegovim savjetima spominju se namaz, naređivanje dobra, odvrćanje od zla i strpljivost na iskušenjima: *Sinko moj, namaz klanjaj, na dobro potiči, a od ružnoga odvrćaj i strpljivo podnosi ono što te zadesi – doista, to u odlučujuće stvari spada* (Lukman, 17).

Prva odgojna lekcija ogleda se u pristupu onome koga edukujemo. Riječi "sinko moj" govore o jednom roditeljskom pristupu – punom razumijevanja, brige, pažnje i ljubavi. Ustrajno obavljanje namaza koje podrazumijeva održavanje stalne duhovne povezanosti sa Stvoriteljem kao izvorom snage i moći donosi temeljnu snagu koja vodi odlučnosti. Biranje i promoviranje dobra te sprečavanje i suzbijanje zla jasno postavljaju kriterije čovjekovog puta. I kao kruna dolazi strpljivo ili promišljeno i kontrolirano reagiranje na stvari kojima čovjek ne upravlja.

To su sve, kako stoji na kraju ajeta, principi onih koji su odlučni u izvršavanju naredbi (*azmil-umur*), čime se potvrđuje da odlučnost podrazumijeva ustrajnost u vjeri, moralu i ispravnom djelovanju, bez obzira na poteškoće.

Zaključak

Namjera (*nijet*), iako temeljna i neizostavna u životu muslimana, sama po sebi nije dovoljna za ostvarenje ciljeva i vrijednosti kojima čovjek teži. Ono što daje stvarnu snagu namjeri i pretvara je u konkretno djelo jeste odlučnost (*azm*), kao unutarnja pokretačka sila koja omogućava ustrajnost na ispravnom putu uprkos brojnim unutarnjim i vanjskim izazovima.

Kur'anski primjeri jasno ukazuju da nedostatak odlučnosti vodi ka posljedicama, dok njeno prisustvo donosi uspjeh, stabilnost i duhovnu zrelost. Kroz kazivanje o Ademumu, a.s., ali i kroz živote poslanika *čvrste odluke (ulul-azm)*, uočava se da odlučnost nije samo osobina jakih pojedinaca, nego nužan uvjet za očuvanje vjere, vrijednosti i identiteta. Također, odlučnost se ne ogleda u tvrdoglavosti ili ishitrenosti, nego u strpljivoj, svjesnoj i moralno utemeljenoj ustrajnosti.

Savremeni musliman, suočen s brojnim izazovima i pritiscima, ima izraženu svijest o vrijednostima i ciljevima, ali često mu nedostaje upravo odlučnost da te vrijednosti

provede u praksu. Zbog toga je nužno vratiti fokus na izgradnju ove osobine kroz kur'anske principe: jačanje veze s Allahom, njegovanje sabura, takvaluka i spremnosti na

oprost te aktivno djelovanje u promoviranju dobra i suzbijanju zla.

U konačnici, odlučnost predstavlja ključnu kariku između vjerovanja i djelovanja. Bez nje, namjera

ostaje neostvarena, a s njom čovjek postiže ravnotežu između unutar-njeg uvjerenja i vanjskog djelovanja, čime ostvaruje svoju ulogu i svrhu na ovome svijetu.

Literatura

Jahja b. Šeref en-Nevevi (2017). *Vrtovi pobožnjaka (Zbirka hadisa "Rijadus-salihin")*. S arapskog preveli Amir Durmić i Emir Demir. Sarajevo: Udruženje Orijent.
Muftić, Teufik (1997). *Arapsko-bosanski riječnik*. 4. izd. Sarajevo: El-Kalem.
Korkut, Besim (1987). *Kur'an s prevodom*. 5. izd. Sarajevo: Strajestinstvo Islamske

zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije.
Karaman, Nurko (2018). *Kur'an s prijevodom Nurke Karamana*. Sarajevo: Kupola.
Asad, Muhamed (2004). *Poruka Kur'ana*. Preveo sa engleskog jezika Hilmo Čerimović. Sarajevo: El-Kalem.
Lings, Martin (2007). *Muhammed – život Vjerovjesnika islama zasnovan na*

najranijim izvorima. Sa engleskog jezika prevele Amra Sulejmanović-Hajdarević i Indira Ustavdić-Crnčević. Sarajevo: Connectum.
Karić, Enes (1995). *Kur'an sa prijevodom na Bosanski jezik*. Sarajevo: Bosanska knjiga.
Duraković, Esad (2004). *Kur'an s prijevodom na Bosanski jezik*. Sarajevo: Svjetlost.

الملخص

النية بدون عزيمة: نقطة ضعف المسلم المعاصر

شبندي فيداني

بالرغم من أهمية النية في حياة الإنسان المسلم، فغالبا ما يُهمل الجسر الذي يربط النية الحسنة بالعمل. ومع غياب هذا الجسر فإن الكثير من النوايا الحسنة يبقى مجرد أمنيات لم تتحقق. وإن ما ينقص النوايا الحسنة في كثير من الأحيان لتحقيقها هو العزم. فالعزم هو الجسر الذي يربط النية بالعمل. وقد وجهنا الله سبحانه وتعالى في القرآن الكريم وبأسلوب شيق إلى أهمية العزم، فأورد لنا الأمثلة عن التردد والعزم، وعن الأسباب التي تؤثر في إضعاف العزم أو تقويته، والمبادئ التي يقوم عليها بناء العزم في شخصية الإنسان. ذلك ما يتحدث عنه هذا البحث.

الكلمات المفتاحية: النية، العزم، الصبر، التقوى، المغفرة.

Abstract

INTENTION WITHOUT DETERMINATION: THE WEAKNESS OF THE CONTEMPORARY MUSLIM

Špendi Fidani

Although Islamic tradition places particular emphasis on the importance of intention (*niyya*) in human life, the bridge that connects good intention with concrete action is often overlooked. Without this bridge, many good intentions remain unfulfilled desires. What is frequently missing in the realisation of noble intentions is determination (*ʿazm*). It is precisely determination that serves as the link between intention (*niyya*) and action (*ʿamal*). The Qur'an addresses determination in a nuanced way, offering examples of both weakness and strength of resolve, identifying the factors that weaken or strengthen it, and outlining the principles upon which determination is built within the human personality. This is the focus of the present study.

Keywords: intention (*niyya*), determination, *ʿazm*, *ulū al-ʿazm*, patience, *ṣabr*, piety (*taqwā*), forgiveness.